

DOI: 10.31866/2616-7948.1(15).2025.335339

УДК 070.447(477)"364"

Газети із запахом війни. Огляд преси

Ігор ЗОЦ

головний редактор

всеукраїнського тижневика

«Слово Просвіти»

© Зоц І., 2025

Війна українців за свою Незалежність вже який рік у центрі уваги національних медіа. Проте не всі з них розповідають про наших захисників, не так багато інформації про героїв, які віддали своє життя за Україну.

І чи справді не забуті їх імена?

Переглянув кілька наймасовіших газет і ділюся враженнями.

NEWSPAPERS WITH THE SMELL OF WAR. PRESS REVIEW

Ihor ZOTS

Editor-in-Chief

of the all-Ukrainian Weekly "Slovo Prosvity"

The war of Ukrainians for their Independence has been in the spotlight of national media for years already. However, not all of them narrate about our defenders. There is not much information about our heroes who gave their lives for Ukraine.

Are their names really not forgotten?

I looked over a few most popular newspapers and now I share my impressions.

Ось замітка «В історії і в наших серцях» («Сільські Вісті» № 37, 10.09.2024), де розповідається про те, що іменами чотирьох бойових льотчиків, посмертно нагороджених званнями Героїв України, назвали вулиці в Миколаєві. Вадим Благовісний, Геннадій Матуляк, Данило Мурашко, Єгор Середюк служили в 299-й бригаді тактичної авіації імені генерал-лейтенанта Василя Нікіфорова.

У Повітряних силах України розповіли про бойовий шлях кожного із звитяжців. Зокрема, про те, що підполковник Вадим Благовісний здійснив 95 бойових вильотів. Воював на Миколаївщині, Чернігівщині, Херсонщині, Луганщині, Донеччині, Харківщині. Знищив 100 одиниць броньованої техніки, понад 80 автотранспортних засобів, близько 40 автоцистерн із пально-мастильними матеріалами та більш ніж 800 загарбників. Загинув 7 вересня 2022 року, виконуючи бойове завдання. 14 вересня йому мало виповнитися 27 років. Поховали героя

на Чернігівщині. Так само скромно написано і про його побратимів. З одного боку, подяка приватній газеті, що згадали бойових льотчиків, а з іншого: хіба це не державна справа — популяризувати їхні подвиги? Якби влада, відповідні відомства активно працювали в інформаційній сфері, імена Героїв України були б на слуху. У цьому зв'язку виникає питання: хто наразі назве кілька імен? Хто розповість світу, що в Україні матері полеглих героїв зводять своїм коштом храми в пам'ять про захисників, як це зробила жителька Дніпровщини. Інформація про це не потрапила в праймтайм олігархічних телеканалів, і якби не «Сільські Вісті» (№ 47, 19.11.2024), може б, і не дізналися про непересічну подію. Відтак у замітці «На честь сина» газета розповідає, що в знаменитій на весь світ художнім розписом Петриківці з'явився перший храм ПЦУ. Певна річ, він розмальований дивовижними петриківськими квітами. Церква зведена за власні заощадження місцевої жительки Ірини Тезик, виплату матері за загиблого сина Костянтина, а також коштом її рідних і близьких. На честь сина і в пам'ять про інших земляків, які не повернулися з війни, мати й спорудила неповторний храм. Її Костя, спеціаліст з IT-технологій, з початком широкомасштабного вторгнення пішов боронити Вітчизну добровольцем. Спершу потрапив у тероборону, згодом опинився на Сході. Під позивним «Кастет» служив гранатометником у 32-й штурмовій бригаді. Загинув у 2023 році поблизу Бахмута. Був єдиним сином у матері...

Календар — газета «Публіка» (№ 46, 12.11.2024) на першій шпальті анонсує «Історії війни» на стор. 8 і 9. Під рубрикою «Обличчя перемоги» тижневик розміщує розповіді про захисників. Із посиланням на джерело — Фейсбук — газета веде мову про зенітний ракетний дивізіон ЗРК С-300 повітряного командування «Захід», який знищив 55 ворожих ракет та БПЛА. Йдеться про бійців інженерно-саперної роти 1-ї окремої танкової Сіверської бригади Сухопутних військ ЗСУ та інших захисників.

Окрема шпальта — «Вічна пам'ять» — присвячена полеглим воїнам, фото яких доповнено короткими біографічними довідками. Опубліковано Молитву за воїнів і тих, хто потерпає від війни, а також повідомлення редакції «Публіки», яка перераховує по 10 копійок із кожного реалізованого вродріб чи за передплатою номера газети до «Благодійного Фонду Діти Героїв». Цей фонд надає всебічну довгострокову допомогу дітям.

Дві шпальти про війну виходять щомісяця. Відрадно, що журналісти намагаються візноманітнити контент. Так, у номері від 5 листопада друкуються добірки світлин «Посмішки наших Воїнів — безцінні» та фото з Харкова патрульних, що з перших хвилин рятували людей з-під завалів житлового будинку після влучання російської авіабомби.

Завжди цікаво прочитати про такі оптимістичні ситуації, як, приміром, «Історія танкіста, якому врятував життя дзвінок матері» («Публіка» № 51, 17.12.2024). Солдат Сергій із позивним «Смайлик» розповідає, як

на початку російського вторгнення захищав Київщину. «Перший відчутний момент був 27 лютого 2022 року. Ми тоді працювали на САУ. Десь біля 5 метрів від неї прилетіла ракета. Не знаю, яка саме, але дуже потужна. Мені тоді дуже пощастило. Чомусь дуже захотілося подзвонити матері. Відійшов, аби її набрати, і саме в цей момент прилетіло. Воронка утворилася 2 на 4 метри», — згадує «Смайлик». А про свою мотивацію служити в ЗСУ військовослужбовець з грудня 2021 р. говорить лаконічно, але без вагань: «Краще я буду знаходитися тут, ніж противник буде в мене вдома. Краще я загину, ніж ворог буде щось робити з моєю родиною. Ніхто з нас не воює за депутатів, політиків. Усі воюють, щоб захистити свою сім'ю».

Тема мотивації захисників розкрита в багатьох журналістських публікаціях. Це важливо для розуміння історичного вибору нації, що складається з доль сотень тисяч людей. «Я не хочу, аби мої діти потім почали говорити російською. Якщо люди будуть ховатися, а не захищатися, то Донбасом воно не обмежиться. Воно піде далі. Я цього не хочу», — зізнається Олег, піхотинець 100-ї окремої механізованої бригади в інтерв'ю АрміяInform, яке оприлюднила «Публіка» (№ 11, 18.03.2025).

Певно, читачі не залишили без уваги «Історію професорки, яка проміняла роботу в Омані на службу в ЗСУ» («Публіка» № 49, 03.12.2024). Видання пише, що Оксана Чорна, економіст, кандидат наук стала на захист Вітчизни як водій-санітар ще в 2015 році, а після демобілізації так і не змогла перейти з військового у цивільне життя — волонтерила.

Так сталося, що її запросили в університет в Омані, де з літа 2017 року працювала професором економіки. Але в березні 2022-го повернулася в Україну, кинувши все. «Чоловік пішов служити до свого підрозділу, а я бойовим медиком в 57-му бригаду. Тоді тривали бої поблизу населених пунктів Тошківка, Новотошківка, Лисичанськ. Я вивозила поранених. Як на мене, це були найстрашніші бої за весь час широкомасштабного вторгнення. Потім була оборона Херсона, Бахмута, згодом Авдіївки. Було дуже важко», — згадує Оксана Чорна.

Наразі лейтенант Оксана Чорна вже на посаді офіцера служби зв'язків із громадськістю отримала нове призначення. «Її війна триває», — пишеться в газеті.

Випадків, коли на захист країни стають цілими сім'ями, чимало. «Воює вся родина» — у короткій замітці під такою назвою «Публіка» (№ 8, 25.02.2025) розповідає про Катерину — патрульну поліцейську із Запоріжжя, яка в бригаді «Хижак» керує БПЛА Matrice 30, що забезпечує роботу групи FPV-дронів. Чоловік Катерини також на фронті. Захист країни вони називають «сімейною справою».

Після деякої перерви повернувшись до огляду календар-газети «Публіка», з приємністю відзначаю, що видання не змінило підходу до висвітлення подій російсько-української війни. Постійно друкуються

матеріали про захисників та їхню бойову роботу. Так, у номері 7 від 18.02.2025 р. газета розмістила невелику замальовку «Молодший сержант із позивним Кліщ» та розповідь про фронтові будні солдата Володимира під заголовком «“Прописка” на позиції, виходи “по-сірому” та росіяни-зомбаки».

Тижневик активно використовує такі фахові джерела, як інтернет-видання Міноборони України АрміяInform, Фейсбук Генерального штабу ЗСУ.

«Сільські Вісті» — газета захисту інтересів селян України, яка виходить один раз на тиждень; вона, попри невеликий обсяг, порівняно з такими «товстими» тижневиками, як «Публіка», постійно розміщує матеріали з війни. Так, у № 44 (2024) опубліковано інтерв'ю з уродженцем Рівного, командиром роти Миколою Стригуновим під заголовком «Головне завдання — зберегти людей». На жаль, не завжди це вдається. От і в цьому ж номері під рубрикою «Сини твої, Україно» опубліковано нарис «Нескорений “Вікінг”» про полеглого сержанта ЗСУ Геннадія Керничного. Автор веде мову про воїна як про людину-легенду, даремно ще за життя він був нагороджений орденами «За мужність» II і III ступенів.

Серед героїв газетних шпальт — люди різних характерів і доль, але всі працюють на перемогу. Так, у випуску за 5.11.2024 р. вміщена замальовка Оксани Зленко про кухаря на війні Анастасію Лосінець, яка побувала в самому пеклі — у Бахмуті.

«Наша кухня базувалася в одному з підвалів... Але хіба порівняти з тим пеклом, у якому були наші хлопці? Стіни горіли, плавився метал — а вони витримували! Кожен день я починала з молитви за них і за Україну: всі вони стали мені найріднішими в світі синами та братами. А готували ми там і на 600 осіб!», — розповідає 53-річна пані Анастасія. Газета подає свідчення людини з війни лише кількома реченнями, але вони чітко виражають безмірне зло росії: «Невимовним боєм увірвалася в її серце розтрощена школа в Костянтинівці: новісінькі книжки, яких, вочевидь, іще навіть не встигли відкрити школярі, шматував вітер; усюди — учнівські та вчительські речі. А на дошці напис: 23 лютого 2022-го... То був останній день навчання».

Газета продовжує публікації про захисників, чиї історії вражають. Зокрема, у замальовці «Піт і кров артилериста» (№ 3, 23.01.2025) журналіст Леонід Логвиненко розповідає про Дмитра — підполковника поліції, колишнього слідчого, який став артилеристом і сьогодні у званні молодшого сержанта ЗСУ захищає Україну. «Я по життю оптиміст, — каже колишній «слідак», — росіян стільки лягає в нашу землю, що колись же вони мають закінчитися. Якщо нагнітати розпач, то нічого не вийде. А ми повинні перемогти, інакше щезнемо як народ».

Через три роки після початку широкомасштабної війни в газеті починають з'являтися матеріали, що повертають читачів до найважчих днів лютого-березня 2022 року.

У числі № 8 за 27.02.2025 — знакова публікація «Комбат “Дельта” не дав ворогу замкнути Чернігів у кільце». Це нарис про полковника Максима Хребтова, чий піхотний підрозділ утримав важливий плацдарм на вирішальному напрямку. Автор — Віталій Назаренко — зібрав багато невідомих раніше свідчень про героїзм наших захисників в обороні Чернігівщини, що дуже важливо для фіксації правдивої історії про початок війни.

І сьогодні тримають стрій учасники боїв у найважчі дні війни, але, на жаль, їхній чин не завжди належно поцінований. Так, у статті «Герої чекають визнання» («Сільські вісті» № 6, 13.02.2025) Віталій Назаренко розповідає про добровольців «Правого сектору», які в лютому-березні 2022 року обороняли Чернігів, але досі не мають статусу захисників міста. Командир чернігівської резервної сотні Добровольчого українського корпусу «Правий сектор» Володимир Число вважає несправедливим, коли медалі за захист Чернігова отримують навіть ті, хто не брав участі в його обороні, а добровольців ігнорують, бо вони не були офіційно оформлені. Сам Володимир після того, як ворогів змусили відступити від Чернігова, не став чекати наказів, а зібрав групу із 17 відчайдушів і вирушив на Схід, де тривали запеклі бої. На Авдіївському напрямку він отримав важке поранення, від якого досі не може відійти: на його голові широкі рубці, одна рука коротша за другу. Доброволець пройшов багато курсів лікування і ще планує прислужитися Батьківщині. «Володимир хоче вірити, що всі втрати друзів були марними і рідна Україна, за яку він бореться з підліткового віку, таки вшанує своїх справжніх героїв», — наголошується в газеті.

Поруч із попереднім матеріалом у газеті розміщено статтю «Міністерство приниження ветеранів». Це історія про те, як Євген Шибалов після полону і служби в ЗСУ змушений був звільнитися з Міністерства у справах ветеранів через систематичні знущання керівництва. «Люди зауважують: це типова картина для будь-якої державної установи, бо переважна більшість із них давно прогнила через непрофесійність, кумівство та «договорняки» з відмиванням коштів! Однак найстрашніше, погодьтеся, коли це відбувається саме в Міністерстві ветеранів», — зазначає газета.

«Сільські вісті» (№ 11, 20.03.2025) у статті «Країну захищати» порушують тему мобілізації. У газеті стверджується, що ніякої «бусифікації» в Україні не було б, якби працівники ТЦК інакше розуміли свою роль у важливій справі. Наводиться думка військовослужбовця, колишнього народного депутата Ігоря Луценка, який вважає, що не слід плутати «бусифікацію» із примусовою мобілізацією, яка була в усіх країнах у час тотальних воєн. Примусова мобілізація передбачає, що держава розраховує на спеціалістів певної сфери. Однак, коли людину випадковий спосіб хапають на вулиці, то це означає, що виконавців цікавить лише звітність. «Мобілізація — це не хапання людей на вулицях та відправлення їх на

передову. Це мобілізація всіх ресурсів у державі», — цитує видання народного депутата України трьох скликань Віктора Шишкіна.

Значна частина регіональних видань, які вдалося оглянути, висвітлює події війни. Особливо це стосується прифронтових громад, де журналісти під обстрілами демонструють не тільки професіоналізм, а й неабияку мужність. Приміром, редактор газети «Ворскла» Олексій Пасюга навіть після втрати редакційного приміщення з обладнанням і вимушеного виїзду з Великої Писарівки продовжує випускати газету і особисто розвозить її передплатникам. Як правило, це поїздки з ризиком для життя.

Ще одна прифронтна газета на Сумщині — «Білопільщина» — виходить завдяки зусиллям редакторки Наталії Каліниченко, попри те, що вона змушена залишити зруйноване агресором селище разом з усіма жителями.

Подібний шлях навесні 2025 року повторює газета «Перемога» з Кременілля. Редактор цього видання Олександр Моцний написав, що редакція вперше за 93 роки своєї історії змушена залишити рідне селище, але вірить, що газета буде виходити. А сам редактор долучається до лав ЗСУ!

Не можна не згадати і такі патріотичні газети, як «Маяк» з Харківщини (редактор Тетяна Лучинська), «Межівський Меридіан» з Дніпрощини (редактор Євген Хрипун), «Новий День» із Херсона (редактор Анатолій Жупина).

Насправді видань не тільки з бойовим контентом — із запахом війни — чимало, і вони заслуговують окремої розлогої розповіді — просто інформація про них з різних причин достатньо не поширюється.

Наприклад, із короткого повідомлення зі сторінки НСЖУ дізнаємося про те, як живе на Запоріжжі прифронтовий Оріхів та його газета «Трудова Слава». Голова Національної спілки журналістів України Сергій Томіленко зустрівся з головною редакторкою видання Світланою Карпенко, і вони разом з героїчними запорізькими рятувальниками проїхали «хлібним» маршрутом, доставивши 720 хлібин мешканцям кількох сіл та Оріхова. Символічно, що разом із хлібом був привезений і свіжий випуск газети.

«Місцеве населення має вкрай обмежений доступ до інформації — без світла, Інтернету, радіо й телебачення Тому газета стає справжньою цінністю. Приміщення редакції зазнало значних руйнувань — жодного вікна, обвалена стеля. Попри це, Світлана Карпенко не втрачає віри у повернення та відбудову», — повідомляється на фейсбук-сторінці НСЖУ.

У газетах, що виходять у великих містах, поруч з матеріалами про війну можна знайти чимало цікавого. Навіть якщо тема заходу безпосередньо не пов'язана з війною, вона там присутня. Наприклад, у криворізькій «Домашній Газеті» журналіст Микола Крамаренко свій звіт про обговорення питання фемінізму в контексті життя й розвитку індустріального Кривого Рогу назвав несподівано: «Залучення українських жі-

нок до армії сьогодні найбільше серед країн НАТО». Певен, більшість людей про це не знали.

Варто зазначити, що Микола Крамаренко щомісяця публікує матеріали під рубрикою «Війна і місто». Трапляються серед них і доволі незвичайні, але характерні для нашого часу історії. Так, у № 48, 27.11.2024 р. газета повідомляє, що меморіальна дошка воїну Олександрю Підгорному може з'явитись у виправній колонії 80, де він відбував термін ув'язнення і добровільно пішов на війну в законний спосіб. Колишній в'язень спочатку служив у 129-й окремій криворізькій бригаді, а потім добровільно передислокувався в Курську область, де й показав свою хоробрість. «В одному із запеклих боїв погнався за автоматом за втікаючими росіянами і знищив чергою дев'ятьох (цілком можливе й підтвердження скошеного ним десятого). Але, на жаль, і сам потрапив під обстріл ворожої артилерії — поліг навечно смертю хоробрих», — розповідає газета.

Та, як не прикро, але інформації про прощання з полеглими земляками, їх історії переважають зарисовки про тих, хто тримає стрій і кому точно є що розповісти.

Львівська газета «Експрес», що виходить щотижня, в кожному номері розповідає про полеглих воїнів. Журналісти видання прагнуть детально розповісти про героїв, цитують їхніх рідних і знайомих.

«Я в бій ішов за правду, за людей...» — назва замальовки про Миколу Голяша з Тернопільщини, чия родина з патріотичними традиціями. За свідченнями матері воїна, кілька поколінь Голяшів воювали в УПА. Тож не дивно, що під час Революції Гідності Микола вирушив на Майдан, де отримав поранення. Під час АТО першими на захист України стали його двоє братів — найстарший Іван і наймолодший Богдан. Згодом до них приєднався і Микола. У 2018 році підписав контракт із ЗСУ. Коли почалося широкомасштабне вторгнення Микола Голяш служив командиром відділення мінометної батареї у 30-й окремій механізованій бригаді імені князя Костянтина Острозького. У травні 2022-го воїн лише з допомогою автомата зупинив російський «Урал» і ліквідував двох окупантів, які намагалися прорватися на наші позиції в районі населеного пункту Нью-Йорк. 20 листопада 2024 року Микола Голяш загинув під час танкового обстрілу в селищі Курдюмівка на Донеччині... Бійця посмертно нагороджено орденом «За мужність» III ступеня та хрестом «Честь і слава», а в школі села Олесине, де він навчався і працював, відкрито пам'ятну дошку.

Не завжди видання пишуть про полеглих детально, але портрет з ім'ям теж цінний. У згадуваній тут «*Домашній Газеті*» є рубрика «Ті, хто прийняли смертельний бій... Світла пам'ять криворізьцям, які загинули в боях з російсько-фашистськими загарбниками». На превеликий жаль, фотогалерея загиблих воїнів постійно оновлюється.

Насамкінець, мову поведу про видання громадської організації ВУТ «Просвіта» імені Т. Шевченка, яке маю честь редагувати: «Слово Про-

світи» від перших місяців широкомасштабної війни подає матеріали про захисників України. Всеукраїнський культурологічний тижневик розповідає передусім про митців, письменників, науковців, які пішли на війну. Водночас назване видання публікує поезії військовослужбовців Ярини Чорногуз, яка в 2024 році стала лавреаткою Шевченківської премії, Мальви Крижанівської, волонтерки Юлії Івченко та ін. Педагог у мирному житті, наразі сержант ЗСУ Анатолій Пасічник свої вірші надіслав із запорізького напрямку, і вони вийшли під назвою «Фронтowa муза» (*«Слово Просвіти»*, № 12, 27.03.-2025).

За період від початку 2024 року вийшли статті, в яких автори *«Слова Просвіти»* згадують свого побратима, поета і військовослужбовця Бориса Гуменюка (його доля на війні вже тривалий час залишається невідомою). Газета також опублікувала кілька добірок творів полеглих воїнів.

Цей огляд апріорі не може бути повним і вичерпним, адже тільки в столиці періодики в кілька разів більше, ніж згадано в цьому дослідженні, але він, на наш погляд, свідчить про головне: українські друковані медіа разом із ЗСУ, своїми захисниками-земляками, волонтерами.

На наше глибоке переконання, місцева влада має більше підтримувати ті редакції газет, які, попри все, виконують свою суспільну місію та пишуть правдиву історію цієї розв'язаної росією несправедливої війни проти українців та України як незалежної держави.

Надійшла: 30.03.2025; Прийнято: 19.05.2025;
Статтю вперше опубліковано онлайн: 18.07.2025

